

ВИДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.012.:332.122.:338.43

*Фащевський М.І., д-р геогр. наук, професор,
Білоконь І.В., канд. екон. наук, доцент,
кафедра регіональної економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА АКТИВІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

*Fashevsky M.I., PhD Geographical
Science, Professor
Bilokon I.V., PhD Economics, Researcher,
Associate professor Department of regional
economics at Kyiv National Economics
University by V. Hetman*

IMPACT OF REGIONAL AND SPATIAL ORGANIZATION OF THE ECONOMY AT ENHANCING SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

Анотація. У статті визначено сутність просторової неоднорідності як методологічної основи поляризованості соціально-економічного розвитку регіонів. Показано вплив регіонально-просторової організації економіки на соціально-економічний розвиток сільських регіонів України. Обґрунтовано значення територіальних полюсів росту в розвитку сільських регіонів. Проаналізовано сучасний вплив полюсів росту на соціально-економічні процеси.

Annotation. The article defines the essence of the spatial inhomogeneity as a methodological basis of polarization of socio-economic development of regions. Shows the influence of regional and spatial (territorial) organization of economy on the socio-economic development of rural regions in Ukraine. The importance of regional growth poles in the development of rural areas is being justified. The article analyzes the current impact of growth poles on the socio-economic processes.

Ключові слова: регіонально-просторова організація економіки, полюси росту, соціально-економічний розвиток регіонів.

Keywords: regional and spatial organization of economy, growth poles, socio-economic development of regions.

Постановка проблеми. Регіонально-просторова організація економічної діяльності значною мірою зумовлена територіальною диференціацією умов і ресурсів, об'єктивними регіональними конкурентними перевагами, різноманітністю організаційно-правових форм господарювання, механізми самоорганізації тощо.

Важливою науковою проблемою в сучасних умовах є розробка теоретичних засад і практичних моделей забезпечення ефективної економічної діяльності з метою розвитку соціально-економічних систем регіонів різних рангів.

Підприємництво виступає одним з головних факторів трансформації соціальних процесів у суспільстві в цілому і в сільській місцевості, зокрема, формуванні регіонально-просторових систем на базі розвитку сукупності соціально-економічних

взаємозв'язків і взаємозалежностей. Зазначені процеси потребують всебічного вивчення і глибокого дослідження. На їх основі можуть бути розроблені наукові засади ефективної територіальної організації господарства, яка базується на формуванні полюсів росту.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Витоки теорії «полюсів росту» належать Ф.Перру, Ж.-Р.Будвілю, А.Потье, Дж. Фрідману та іншим вченим. Суть їх теоретичних положень полягає в тому, що окремі підприємства, які розташовані в конкретних населених пунктах чи регіонах, задають імпульси росту суміжним виробництвом, стаючи полюсами соціально-економічного розвитку регіонів.

Нині ідея полюсів зростання доповнюється і поглиблюється сучасними дослідниками відповідно до конкретних особливостей територіальної організації економічної діяльності. Вагомі здобутки в цій сфері належать О.В. Ткачу, Н.А. Мікулі, Н.І. Гражевській, А.С. Лисецькому, О.О. Єранкіну, О.В. Ольшанській, В.І. Куценко, А.І. Доценку, Л.В. Шинкарук та ін. В сучасних наукових працях цих та інших вчених розглядаються актуальні питання функціонування регіональних агросоціальних систем, оцінки формування різних типів територіальних агропромислових формувань як полюсів росту, проблеми соціально-економічного розвитку сільсько-господарського простору України, світогосподарської територіальної диспропорційності та обґрунтування політики економічного зростання і просторового розвитку України, регіональних просторово-економічних систем, соціальної складової сталого розвитку регіонів тощо.

Невирішеність проблем і формування цілей дослідження.

Еволюція територіальної організації економічної діяльності вимагає подальшого дослідження невирішених теоретичних і прикладних проблем ефективної трансформації регіональних економічних систем, визначення цілей і механізмів управління формуванням полюсів (центрів) росту і соціально-економічного розвитку регіонів різних типів в сучасних умовах. Особливо актуальним це питання є для сільських територій і населених пунктів, які функціонують на базі основної сфери економічної діяльності — аграрного (агропромислового) виробництва.

Метою дослідження є розробка теоретичних засад і пошук моделей забезпечення ефективної агровиробничої економічної діяльності в умовах постійних трансформаційних змін і стратегічного вибору шляхів цієї діяльності в тісному зв'язку з відповідним розвитком регіональних соціально-економічних систем як єдиного цілого.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональна соціально-економічна система являє собою структурно складане функціонально взаємозв'язане сукупністю процесів виробництва і життєдіяльності населення утворення на певній території. Його функціонування не обмежується лише регіоном зосередження підприємств і населення, а завдяки міжрегіональним зв'язкам виходить за його межі, формуючи таким чином регіонально-просторову соціально-економічну систему. Неодмінною основою регіонально-просторової організації є наявність локалізованих пунктів, центрів, територіальних кластерів як полюсів територіальної організації виробництва та життєдіяльності населення. В умовах активної трансформації територіальної структури виробництва, зміни його виробничо-збутових зв'язків, а також соціально-економічних та демографічних процесів у регіонах особливо актуальним є аналіз взаємозв'язаності і взаємообумовленості їх функціонування в сучасних умовах. Це дає можливість обґрунтувати напрями трансформації та механізми їх здійснення в інтересах виробництва і населення.

Забезпечення розвитку сільського господарства, його конкурентно-спроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки населення України, економічного і соціального розвитку сільських регіонів є основною метою Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року.

Важливим завданням науки у зв'язку з цим є обґрунтування наукових підходів і механізмів, використання яких сприятиме у практичній діяльності досягненню

поставлених цілей. Це обумовлено ще й тим, що не існує раз і назавжди застиглих форм організації господарства і життєдіяльності населення в різних регіонах країни. Сучасна структура і форми територіальної організації господарства та розселення сільського населення є відображенням складної форми діяльності суспільства. Теперішній стан соціально-економічних процесів вимагає нових форм організації діяльності і сучасних механізмів їх функціонування та регулювання. При цьому необхідно визначити, що регіональним соціально-економічним системам притаманна певна структурна стабільність, єдність і взаємозв'язаність елементів, що забезпечує їм цілісність, яка і є об'єктивною умовою розвитку. Разом з тим наявна територіальна диференціація соціально-економічного розвитку сільських регіонів обумовлена сукупністю чинників з різними кількісними і якісними відмінностями, які стосуються як природного середовища, розміщення населення і його якісної структури, так і особливостей зосередження та характеру діяльності суб'єктів підприємництва різних організаційно-правових форм господарювання в умовах динамічних ринкових економічних відносин. Причинно-наслідкові зв'язки і залежності розвитку конкретних регіонів у сільській місцевості як єдиних функціонуючих економічних, соціальних і природних систем охоплюють сукупність взаємодії різноманітних чинників — від глобальних до регіональних (місцевих).

Пізнання об'єктивної реальності регіонального розвитку сільських територій, визначення рушійних сил, які виступають полюсами соціально-економічного зростання різних типів сільських регіонів, мають сприяти досягненню цілей раціоналізації аграрної господарської діяльності на сучасному етапі її розвитку. Конкретний аналіз інтегральної сили як полюса соціально-економічного росту дозволяє визначити напрями і масштаби сучасних трансформаційних процесів у сільській місцевості, встановити економічні і соціальні імпульси розвитку, врахування яких забезпечить гармонізацію соціально-економічних процесів в сільських регіонах.

Активізація регіонального соціально-економічного розвитку в сільській місцевості відіграє важливу роль у трансформації суспільства в цілому. Вона можлива шляхом комплексного вирішення економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інших проблем, формування специфічної відповідно до сучасних умов мережевої системи полюсів(центрів) росту, які спрями б розвитку функціональних спроможностей соціально-економічного зростання в сільській місцевості. Виходячи із змістовної ознаки полюса росту як певної концентрації потенціалу зростання (матеріального, людського, інституційного тощо) можна стверджувати, що він здатний виступати імпульсом позитивних соціально-економічних перетворень в сільській місцевості.

Різновидами таких полюсів фактично виступають крупні виробничі компанії, організації, підприємства різних організаційно-правових форм господарювання, домогосподарства, ієрархічні системи розселення населення і види їх територіальної організації, територіально-виробничі системи, в тому числі кластерної форми організації, територіальне адміністративно-управлінське будівництво і місцеве самоврядування, конкретні агровиробничі і агросоціальні системи, що функціонують у сільській місцевості.

Розвиток сільських регіонів охоплює сукупність економічних, соціальних, екологічних та інших процесів. При цьому виробничі агроформування різних типів здійснюють головний і безпосередній вплив на соціально-економічний розвиток сільських регіонів. Це проявляється, насамперед, у використанні агроформуваннями земельних паїв селян у регіонах, де зосереджена їх виробнича діяльність. Вплив цих агроформувань на розвиток сільських регіонів особливо значний при формуванні ринку праці і зайнятості місцевого населення, оплати його праці, зростанні рівня життя, поліпшенні демографічної поведінки тощо. Це стосується і міграційної політики у зв'язку з обмеженими потребами як агрохолдингових, так і фермерських господарств у найманій робочій силі. Останнє викликає поширення явища зайнятості жителів сіл за межами населених пунктів їх проживання.

Не сприяє зростанню зайнятості сільського населення за місцем проживання та зменшенню безробіття і низька відносно номінальна заробітна плата найманих працівників в аграрній сфері порівняно з іншими галузями економіки, куди і перетікає сільська робоча сила.

Уже нині проявилась чітка залежність — на підприємствах з чистим доходом до 1 млн. грн чисельність зайнятих складала в 2011 р. 11 осіб у середньому на одне підприємство. На підприємствах з доходом понад 100 млн грн чисельність зайнятих сягала 645 осіб. Така залежність характерна як для підприємств по виробництву продукції рослинництва, так і тваринництва. На підприємствах, які реалізували продукцію рослинництва і мали дохід до 1 млн грн у середньому на одне підприємство припадало 39 осіб, а на підприємствах з обсягами реалізації понад 100 млн грн — 648 осіб. Аналогічна стійка залежність зберігалась і на підприємствах з обсягами реалізації до 1 млн грн чисельність зайнятих становила в середньому на одне підприємство 10 осіб, а з реалізацією продукції понад 100 млн грн — 439 осіб.

Очевидно запровадження механізму глибокої переробки аграрної продукції на підприємствах у сільській місцевості сприяло б вирішенню проблеми зайнятості сільського населення, підвищенню рівня його життя.

Серед засобів впливу підприємств як функціональних полюсів соціального розвитку сільських регіонів має зайняти як оплата праці, так і орендна плата суб'єктами підприємства за земельні частки (паї) селян при виробництві сільськогосподарської продукції.

Нині витрати на заробітну плату при виробництві сільськогосподарської продукції складають менше 10 % у структурі сукупних витрат. В 1990 р. ця частка перевищувала 33 %. У рослинництві нині вона не досягає і 9 % загальних витрат. Цим самим соціальна значимість сільськогосподарської діяльності підприємств є заниженою. Низькими є і відрахування підприємств на соціальні потреби, які складають лише близько 3,0 % у структурі їх витрат. Серед інших витрат, які складали в цілому 11,7 % у загальній структурі витрат, оренда плата за земельні паї селянам становила близько 6 %. Це свідчить про недостатню реалізацію сільськогосподарськими підприємствами своєї функції як полюса соціально-економічного розвитку сільських регіонів.

Головними суб'єктами аграрної діяльності і активними полюсами її росту виступають сільськогосподарські підприємства, зокрема фермерські, холдингові та інші, а також господарства населення.

Характерною особливістю організації діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні є висока концентрація площ сільськогосподарських угідь в окремих категоріях цих господарюючих суб'єктів. Так, у 2011 р. 1,8 % сільськогосподарських підприємств використовували 36,6 % площ сільськогосподарських угідь. У такому разі на одне підприємство припадало до 10 і більше тисяч гектарів сільськогосподарських угідь. Висока концентрація площ сільськогосподарських угідь у землекористувачів і землевласників свідчить про їх ключову роль у соціально-економічному розвитку сільських територій. Це обумовлюється тим, що земля в сільській місцевості є головним, а часто і єдиним економічним ресурсом, використання якого забезпечує життєдіяльність сільського населення. Використання цього ресурсу має забезпечити належний матеріальний рівень і якість життя усього сільського населення. Саме земля і її використання є визначальним функціональним полюсом економічного і соціального розвитку сільських територій і рівня життя населення, яке на ній проживає.

Розподіл сільськогосподарських угідь між діючими сільськогосподарськими підприємствами відіграє вирішальну роль у його впливі на соціально-економічний розвиток сільських територій. Сільськогосподарські підприємства, як головні господарчі суб'єкти у сільській місцевості, визначальним чином впливають на економічний стан сільських громад, оскільки вони є полюсами активного впливу на різні аспекти їх життєдіяльності. Насамперед це стосується зайнятості населення у сільському господарстві. Кількість найманих працівників на сільськогосподарських

підприємствах у 2011 р. складала 711,0 тис. осіб, що становило менше п'ятої частки зайнятих у сільському господарстві в цілому. Таким чином, частка сільськогосподарських угідь, яка використовується підприємствами для виробництва аграрної продукції, значно вища, ніж частка найманих працівників в аграрній сфері. Це вимагає запровадження засобів активнішого впливу сільгосппідприємств на зростання зайнятості сільського населення. У структурі цих засобів може бути збільшення частки переробних галузей аграрної сировини. Адже вивіз на зовнішні ринки продукції рослинництва і тваринництва в якості сировини, а не кінцевих товарів споживання, значно зменшує як фінансовий результат аграрної діяльності, так і соціальний — звужує сферу зайнятості сільських жителів у зв'язку з нерозвинутістю переробних галузей аграрної економіки.

Важлива роль у соціально-економічному розвитку регіонів належить і фермерським господарствам. Їх чисельність в останній період має загальну тенденцію до зменшення.

На кінець 2011 р. їх кількість становила 40965 одиниць. Площа сільськогосподарських угідь в їх користуванні сягала 4345,9 тис. га. На одне фермерське господарство припадало в середньому 106 га загальної площі сільськогосподарських угідь. Найбільша кількість фермерських господарств (31,1 %) мали площу сільськогосподарських угідь 20—50 га кожне. У 32,5 % господарств площа угідь була менша 20 га, а у 18,2 % господарств вона складала понад 50 га. Близько 2 % фермерських господарств мали в користуванні від однієї до чотирьох і більше тисяч гектарів угідь.

Підприємницька діяльність фермерських господарств полягає у виробництві товарної сільськогосподарської продукції, її переробці та реалізації з метою отримання прибутку.

Зростання ролі фермерських господарств, які виступають певними полюсами соціально-економічного розвитку регіонів, полягає в активнішому залученні сільського населення до продуктивної діяльності. Це позитивно позначиться на зайнятості сільського населення, на отриманні доходу як економічної основи задоволення його потреб тощо.

У 2011 р. загальна чисельність працівників фермерських господарств становила 99858 осіб. У середньому на одне господарство припадало 2,4 особи. У розрахунку на 100 га сільгоспугідь ця цифра становила в середньому 2 особи. Близько половини працівників були членами фермерських господарств. Решту складали наймані працівники, з яких на постійних умовах було в середньому близько однієї особи на одне фермерське господарство. В разі прийняття змін до законодавчих актів, які стосуються зайнятості сільського населення на фермерських господарствах, соціальна їх роль зросте.

Із зазначеного випливає, що полюсна функція фермерського господарства у сфері зайнятості сільського населення нині ще незначна. Лише законодавче удосконалення механізму формування і функціонування фермерських господарств може вплинути як на зростання кількості фермерських господарств, так і збільшення чисельності найманих працівників серед сільського населення. Таким чином може зрости роль фермерства як полюса соціально-економічного розвитку сільських регіонів.

Разом з тим сила такого полюса суттєво не збільшиться порівняно з нинішнім значенням, оскільки виробництво фермерськими господарствами орієнтується головним чином на продукцію рослинництва. У 2011 р. воно складало 92,6 % до підсумку. За останні 12 років ця величина з незначними відхиленнями як у бік зростання, так і зменшення зберігає своє домінуюче значення. Основними культурами рослинництва є зернові та зернобобові (пшениця, ячмінь, кукурудза, просо, гречка) а також цукрові буряки, соняшник, соя і ріпак. Догляд за цими культурами високотехнологічний і достатньо механізований, тому зростання чисельності найманих працівників буде незначним, оскільки ці культури найпоширеніші і користуються великим попитом на ринку та є відносно високоприбутковими. Очевидно посилен-

ня ролі фермерства в соціально-економічному розвитку регіонів може зрости в результаті збільшення їх значимості як економічних полюсів на рівні окремих населених пунктів шляхом активізації їх ролі в розвитку переробних виробництв, а також соціальної інфраструктури, яка необхідна як для фермерів, членів їх сімей, так і інших жителів сіл. Оскільки частка виробництва основних сільськогосподарських культур фермерськими господарствами займає друге місце після сільськогосподарських підприємств з виробництва продукції рослинництва та враховуючи її високий попит на світових ринках, ці господарства разом з сільськогосподарськими підприємствами будуть значними потенційними полюсами соціально-економічного розвитку регіонів і в майбутньому. Важливим у такому разі є розробка механізмів поєднання інтересів підприємств і регіонів в особі органів місцевого самоврядування, які контролюють (реєструють) їх діяльність щодо використання земельних ресурсів сільських регіонів. До того ж слід врахувати виробничу спеціалізацію фермерських господарств по регіонах. Так, на виробництві зернових і зернобобових культур спеціалізується 24527 фермерських господарств, у тому числі кукурудзи — 6743 господарства, на виробництві соняшника — 14674 господарства, на виробництві цукрових буряків 877 господарств. Слід врахувати при цьому і обсяги зібраних площ, валові збори тощо.

Важливу роль як полюсів посилення впливу фермерських господарств на соціально-економічне зростання регіонів є, по-перше, удосконалення механізму функціонування цієї форми господарювання як у податковій, так і інвестиційній та інших сферах і, по-друге, розширення фермерськими господарствами виробництва продукції тваринництва як більш працемісткої і прибуткової сільськогосподарської діяльності.

Аналіз результатів сільськогосподарської діяльності фермерських господарств свідчить у цілому про ефективний їх вплив на економічну і соціальну діяльність у регіонах. Так, чистий дохід (виручка) від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг протягом останніх п'яти років у них зростає. До того ж це зростання характерне як для виробництва продукції рослинництва, так і тваринництва. Щорічно зростає і прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції та послуг, рівень рентабельності сільськогосподарської діяльності. Протягом останніх років він складає в рослинництві майже 33 %.

Зростання ролі фермерських господарств як полюсів росту в економічному і соціальному сенсі пов'язане із збільшенням технічної оснащеності сільськогосподарських робіт. Так, нині на 24527 господарств, зайнятих виробництвом зернових і зернобобових культур, припадає 8823 зернозбиральних і кукурудзозбиральних комбайнів, на 877 господарств по виробництву цукрових буряків припадає 728 бурякозбиральних машин.

Висновки.

Проведений аналіз дає можливість зробити такі висновки.

1. Залежно від функціональної значимості земель і економічної діяльності суб'єктів господарювання в сільській місцевості формуються полюси соціально-економічного росту і розвитку. Сутність полюса, його головна ознака розуміється як сконцентрована продуктивна сила, енергія, потенціал, провідний чинник, який активізує соціально-економічну діяльність у регіонах — населених пунктах, їх системах, макро-, мезо- та макрорегіонах.

Для сільської місцевості полюсами — інтеграторами потенціалів росту є насамперед організаційно — правові форми господарювання та види аграрної чи аграрно-промислової діяльності, які спонукають до їх розміщення і комплексування відповідно до конкурентних агровиробничих чи агробизнєсових переваг. Останні виступають інтеграторами зосередження супутніх та обслуговуючих підприємств, підприємств по обслуговуванню населення, збереженню і відтворенню природної продуктивної сили земель тощо. Комплексоформуючими полюсами соціально-економічної діяльності можуть виступати і види економічної діяльності, інтегруюча сила яких базується на галузевій і міжгалузевій взаємообумовленості, виробничі

економіко-технологічні системи, населенні пункти різних типів як споживачі або переробними сільськогосподарської сировини рослинництва і тваринництва, регіональні і глобальні соціально-економічні системи, які виступають ядрами (центрами) попиту аграрної продукції тощо.

2. Поліусна модель функціонування агросоціальної системи і соціально-економічних процесів в сільській місцевості передбачає наявність певного лідера з його інтегративною силою і залежну від нього периферію. Цим самим формується єдина взаємозв'язана соціально-економічна система — центр-периферія. Вони взаємодоповнюють один одного при визначальному (регулюючому) значенні центра. Функціональною ознакою поліуса є поширення впливу ядра на суміжні за положенням або функціями території та види діяльності. Головним механізмом впливу поліуса на соціально-економічне зростання виступає системofункціонуюча виробничо-територіальна взаємозв'язаність економічних і соціальних процесів. Це і складає теоретичну основу аграрної просторової економіки в цілому та агросоціальних систем, зокрема.

3. Поліаризований соціально-економічний розвиток регіонів кінцевою метою має забезпечити гармонізацію інтересів суб'єктів підприємництва, населення і збереження продуктивної здатності природного середовища для нинішніх і майбутніх поколінь. Тобто повинна бути забезпечена побудова суспільства достатку і справедливості в умовах постійної динамічної узгодженості усіх процесів.

4. Серед механізмів впливу поліусів росту на соціально-економічний розвиток регіонів провідне місце належить розробці довгострокових програм комплексного соціально-економічного розвитку регіонів. У них повинні знайти місце положення, які стосуються механізмів узгодження мети і засобів між підприємцями, працівниками, споживачами, територіальною громадою, щодо досягнення мети комплексного (гармонізованого) росту і розвитку регіону. При цьому має бути забезпечена роль поліаризації як провідної сили прогресивних змін. Для цього необхідно розглядати її як складову ланку єдиної системи, в якій зміни ведучої ланки, тобто поліуса росту, мають бути збалансовані з відповідними змінами у суміжних ланках, які разом і складають єдину регіональну систему відтворення.

5. Конкретизація механізмів впливу поліусів росту на соціально-економічне зростання різних за структурою економіки регіонів повинна стосуватися виробничо-економічних аспектів аграрної діяльності у сфері рослинництва і тваринництва, організаційно-правових форм господарювання, типів населених пунктів за людністю, демографічною структурою їх населення, динамікою відтворення, формуванням економічно активного населення тощо.

6. Особлива система механізмів щодо впливу поліусів соціально-економічного зростання на розвиток регіонів повинна стосуватися екістичної політики сільської місцевості — формування особливої мережі сільських населених пунктів різних типів. Практика свідчить про те, що збереження мережі сільських поселень на тривалий період стає економічно і соціально недоцільною. Роль первинної ланки в сільськогосподарському виробництві — селянського господарства нині в окремих видах діяльності хоч ще і значна, але вона зорієнтована на самозабезпечення продовольством. Частина селянських господарств хоч і зайнята ринковим виробництвом продукції, однак у зв'язку з недостатнім використанням техніки в механізмів її вартість висока. В майбутньому зростатиме роль фермерських господарств, агропромислових об'єднань і компаній, агрокорпорацій тощо. Набудуть розвитку збутові, споживчі, кредитні спілки, кооперативи по забезпеченню виробничих, побутових послуг, спільного використання та ремонту техніки тощо. Вони і ставатимуть новими поліусами соціально-економічного розвитку сільських регіонів.

7. Конкретна система механізмів впливу поліусів росту на комплексний розвиток сільських територій повинна стосуватися і зайнятості молоді в сільській місцевості, матеріально-технічного та інфраструктурного забезпечення виробничої діяльності, розвиненості сфери послуг (освітніх, медичних, культурних, ринкових, рекреаційних тощо). Вони повинні підвищити якість праці і життя, збереження

здоров'я і продуктивного відтворення сільського населення, тобто виступати таким чином функціональним полюсом соціально-економічного розвитку регіонів.

Література

1. Грицай О.В., Иоффе Г.В., Трейвиш А.И. Центр и периферия в региональном развитии: Монография. — М.: Наука, 1991. — 168 с.
2. Куйбіда В.С., Негода В.А., Толкованов В.В. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав — членів ради Європи. — К.: Крамар, 2009. — 170 с.
3. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика) / А.І. Доценко. — К.: Фенікс, 2010. — 242 с.
4. Эльканов Р.Х. Полюса развития и точки роста инновационной экономики: российский и зарубежный опыт // современная наука: актуальный проблемы теории и практики. — Серия «Экономика и право». — №2. — 2012. — [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.vipszd.ru/nauteh/index.php---ep12-02/388-a>
5. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nrsdu2020_1pd
6. Світогосподарська диспропорційність: особливості, тенденції, вплив на економіку України / За ред. чл-кор. НАН України Л.В. Шинкарук; НАН України, ін-т економіки та прогнозування НАН України. — К., 2012. — 152 с.
7. Єранкін О.О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації: монографія / О.О. Єранкін. — К.: КНЕУ, 2009. — 419 с.
8. Ольшанська О.В. Агросоціальна система України: монографія / О.В. Ольшанська. — К.: КНЕУ, 2013. — 329 с.
9. Ткач О.В. Регіонально-просторові економічні системи: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / О.В. Ткач, Н.А. Мікула. — Львів: ІРД НАН України, 2012. — 386 с.
10. Доценко А.І. Сільське розселення в Україні: динаміка та структура. — К.: РВПС України НАН України, Вид. «Фенікс», 2010. — 288 с.
11. Сільське господарство України. Статистичний збірник. — К., 2011. — С. 209—361.

Reference

1. O.V. Gritsay, G.V. Ioffe, A.I. Treyvish. The center and provincesw in regional development. Monograph. — M.: Nauka, 1991. — 168 p.
2. V.S. Kuibida, V.A. Negoda, V.V. Tolkovanov Regional development and spatial planning of the areas: the experience of Ukraine and other countries — members of the European Council. — K.: Kramar, 2009. — 170 p.
3. A.I. Dotsenko Territorial organization of settling (theory and practice). — K.: Feniks, 2010. — 242 p.
4. R.H. Elkanov «Poles of development and growth point of the innovation economy: Russian and foreign experience» // Modern science: actual problems of theory and practice — series of «Law and Economics», web page: <http://www.vipszd.ru/nauteh/index.php---ep12-02/388-a>
5. The Sate regional development strategy for period until 2020 // web page: http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nrsdu2020_1pd
6. World economic disparity: characteristics, trends, the impact of the economy of Ukraine // L.V. Shinkaruk, NAS Ukraine, «Institute of Economics and Forecasting of NAS Ukraine». — K., 2012. — 152 p.
7. O.O. Erankin Marketing in the AIC of Ukraine in the context of globalization: monograph. — K., KNEU, 2009. — 419 p.
8. O. V. Olshanskaya Agro-social system of Ukraine: monograph. — K., KNEU, 2013, 329 p.
9. O.V. Tkach. Regional and spatial economic systems: current state and prospects of development: monograph // O.V. Tkach, N.A. Mikula, Lviv, IPD NAS of Ukraine, 2012, 386 p.

10. *A.I. Dotsenko* Rural accommodation in Ukraine: dynamics and structure // RVPC of Ukraine, NAS of Ukraine, Phoenix, 2010, 288 p.
11. Agriculture of Ukraine. Statistical collection. — K., 2011. — P 209—361.

УДК 368.03:657.631.6

А.Л. Баранов, к.е.н., доц.,
доц. кафедри страхування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ВАРТОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

A.L. Baranov, Ph.D. in Economics
Associate Professor of Insurance
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

EFFECTIVE SYSTEM OF SALES INSURANCE SERVICES AS A FACTOR OF INCREASING VALUE OF THE INSURANCE COMPANY

У статті поглиблено теоретичні засади щодо сутності системи продажів страхових послуг, а також розкрито переваги та недоліки застосування різних каналів продажу. Обґрунтовано, що страховики повинні застосовувати оптимальну комбінацію різних каналів продажу залежно від специфіки страхової послуги та потенційних клієнтів, на яких ця послуга розрахована. Автором доведено, що ефективна система продажу страхових послуг сприяє збільшенню отриманих страховиком премій, а, отже, збільшенню надходжень, доходів і прибутку від операційної діяльності. Усе це в кінцевому рахунку визначає успіх компанії на ринку, а також постійне зростання її вартості.

In the article deepened theoretical bases of the nature of the system sales of insurance services, and reveals the advantages and disadvantages of different sales channels. Proved that insurers must use an optimal combination of the different sales channels, depending on the specifics of insurance services and potential customers. The author proved that an effective system of selling insurance services increases premiums received by the insurer, and, consequently, increase revenues and operating income. This ultimately determines the success of the company, as well as steady growth in its value.

Ключові слова: вартість страхової компанії, система продажу страхових послуг, страхові посередники, альтернативні мережі продажу.

Keywords: value of the insurance company, system of sales insurance services, insurance intermediaries, alternative sales network.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Протягом двох останніх десятиліть спостерігалася чітко виражена тенденція щодо постійного зростання обсягів вітчизняного страхового ринку. Переважно збільшувалися лише кількісні показники ринку: кількість страхових компаній, обсяги зібраних страхових премій, величина статутних капіталів і страхових резервів, обсяги активів компаній тощо. Це свідчить про виключно екстенсивний розвиток страхового ринку України. Щодо якісних змін, то ринок майже не змінився. Результатом такого екстенсивного розвитку ринку стала неспроможність великої кількості страховиків виконувати взяті на себе зобов'язання перед клієнтами під час різного роду економічних криз.